

**ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS
AUGALININKYSTĖS IR AGRARINĖS APLINKOSAUGOS
SKYRIAUS
PATARĖJOS NEDOS JAKUBAUSKIENĖS IR
VYR. SPEC. SEVERINOS AUČINAITĖS
KOMANDIRUOTĖS ATASKAITA**

2019 m. gegužės 24 d. *Nr. 3PR-57*

Vilnius

DĖL KOMANDIRUOTĖS Į ESTIJĄ

Komandiruotės tikslas:

Dalyvauti Šiaurės–Baltijos šalių kompetentingų institucijų, kontrolės institucijų ir įstaigų 25-ajame susitikime.

Komandiruotės rezultatyvumas: Aptarti ir pristatyti šalies situaciją ekologinės gamybos srityje.

Komandiruotės naudingumas: bus vykdomos pareigybės aprašymo funkcijos: koordinuoti ekologinės žemės ūkio gamybos sertifikavimo ir kontrolės sistemos darbą; atstovauti ministeriją savo kompetencijos ribose; organizuoti visuomenės informavimą apie ekologinį ūkininkavimą, ekologiškų maisto produktų gamybą, ženklimą ir realizavimą; pagal kompetenciją kaupti ir analizuoti informaciją apie tarptautinius projektus ir jų vykdymo perspektyvas, skatinti užsienio investicijas ir kt.

2. Komandiruotės trukmė:

2019-05-21 – 2019-05-24

3. Komandiruotės vieta:

Talinas, Talino raj.

4. Komandiruotės finansavimas:

Ministerija apmoka visas su kelione susijusias išlaidas (nakvynės išlaidas, transporto išlaidas šalių viduje, skrydžio išlaidas, draudimo išlaidas, dalyvio mokesčių ir dienpinigių) iš numatytų nacionalinių lėšų: iš nacionalinių lėšų „Bendradarbiavimas įgyvendinant ES Baltijos jūros regiono strategijos 9 prioritetą (išlaidų funkcinė klasifikacija 4.2.1.06, išlaidų ekonominė klasifikacija

2.2.1.1.1.11), kurios yra priemonės „Žemės ūkio ministerijos projektų vykdymas, (kodas 01.001.03.01.03) ir programos „Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros skatinimas) (kodas 01.01) sudėtyje, projekto kodas – (Balt.Jūros).

5. Dalyviai iš Lietuvos:

Augalininkystės ir agrarinės aplinkosaugos skyriaus patarėja Neda Jakubauskienė, vyr. spec. Severina Aučinė, VšĮ „Ekoagros“ atstovai: Reda Butkevičiūtė, Tautvydas Burneika.

6. Komandiruotės ataskaita:

Š. m. gegužės 21–24 d. vykta į Estiją, Šiaurės – Baltijos šalių kompetentingų institucijų, kontrolės įstaigų 25 susitikimą, kurį šiais metais organizavo Estija.

Kasmet kitoje šalyje vykstančiame Šiaurės–Baltijos šalių ekologinės gamybos ūkio subjektus kontroliuojančių institucijų atstovų susitikime dalyvavo atstovai iš: Estijos, Suomijos, Islandijos, Latvijos, Lietuvos, Švedijos, Norvegijos ir iš Danijos.

Estijos žemės ūkio padalinio kontrolės įstaigos vadovas Egon Palts pasveikino susirinkusius. Paminėjo, kad sertifikuoja 21 proc. Estijos dirbamos žemės. Didžiausią viešinimo kompaniją apie ekologinę gamybą atlieka nevyriausybinės ne pelno siekiančios organizacijos. Jų kontrolės sistema yra valstybinė. Paminėjo, kad Peter Italas - meteorologinės įstaigos viršininkas yra paminėjęs, kad Estija pirmoji šalis, supratusi klimato atšilimo poveikį. Ekologinė gamyba viena iš nišų, galinti sustabdyti klimato atšilimo poveikį.

Sigmar Suu - Estijos žemės ūkio ministerijos augalų sveikatos departamento direktorius paminėjo, kad atsakingas ne tik už ekologinę augalininkystę, bet ir įprastinę augalininkystę. Sertifikuoti plotai nuolat auga, šiuo metu yra sertifikuota 210 033 ha žemės, 1948 ūkiai. Vidutinis sertifikuoto ūkio dydis yra apie 108 ha. Eko produktų eksportas auga, 2017 m. buvo eksportuota eko produktų už 76,3 mln Eur. 2019 m. sertifikuoti 33 viešo maitinimo subjektai. Sertifikuoja ne tik maisto produktus: kaip eko-ekonomiją sertifikuoja pagal privačias schemas: miškus, kosmetiką, kaimo turizmą, viešą maitinimą, medvilnę ir kt.

Merit Mikk iš Estijos ekologinio ūkininkavimo platformos, kuri dirba šiame sektoriuje 25 metus. Paminėjo, kad jų sistema skiriasi, nes nepriklausomai nuo to, kad tuo metu kai parama ir nebuvo teikiama, sertifikuoti plotai didėjo. Šiuo metu 174034 ha sertifikuojami kaip laukinės augalijos rinkimo plotai. 2019 m. pradėjo naujai ekologiškai ūkininkauti 182 ūkio subjektai. Daugiausia auginama sertifikuotų grūdų – 45634 ha – 18 proc. Nuo sertifikuotų plotų, ankštinių - 9526 ha- 7 proc., energetinių pramoninių augalų – 7108 ha. Iš daržovių daugiausia sertifikuojamos bulvės. Užauginta 2018 m. 920900 t javų.

Didžiausi iššūkiai eko srity-- tarša nuo nesertifikuotų laukų, taip pat keliamas klausimas kas turi atsakyti teisme už taršą sertifikuoto lauko, jeigu ji užteršta nesertifikuoto lauko šeimininko.

Taip pat vyksta pastovios diskusijos dėl eko paramos dydžio. Paminėjo, kad turėtų būti viena bendra ES trąšų ir dirvožemio gerinimo priemonių duomenų bazė.

Sertifikuojamų galvijų mėšai (išskyrus karvių pienui) ir vištų skaičius auga. 2018 m. sertifikuotos 86400 karvių, galvijų mėšai – 251000 vnt., avių ir ožkų – 78300 vnt.

Paminėjo gerus ūkių kooperavimosi pavyzdžius. Perdirbėjų nėra daug: 2018 m. 168 vnt. – mano, kad dėl mažo ūkių dydžio ir negalėjimo surinkti didesnių eko produktų kiekio. Nuo 2012 m. eko produktų perdirbėjų didėjo. 2012 m. jų buvo 72 vnt. 2013 m. – 84, 2014 m. - 102, 2015 m. - 124 vnt., 2016 m. – 135 vnt, 2017 m. – 165 vnt. Rinkoje eko produkcija užima apie 27,2 proc. Importuojama apie 70-75 proc. užaugint / perdirbtų EE eko produktų. Specializuotų eko produktų parduotuvių yra apie 40 vnt., 10 interneto parduotuvių su eko maistu.

Pagrindiniai Estijos iššūkiai eko srity:

- Perdirbimas – didėja eko produkcijos kiekiai, problema ūkininkų kooperavimasis, kad pateikti supirkėjams didesnius eko produkcijos kiekius;
- Viešasis maitinimas – didėja susidomėjimas ženklinti patiekalus naujais eko ženklais;
- Galimybė reprezentuoti eko sektorių;
- Politikų parama – eko gamybos pripažinimas, kaip galimo sektoriaus prisidėti prie ekosistemų gerinimo, sveikatingumo;
- Vietinio eko maisto vartojimas (didėja vartotojų susidomėjimas, vaikų mokymas).

Krista Kulderknup pristatė idėjas kaip jie nusprendę viešinti Estiją kaip gamtą tausojančią šalį. 2010 m. jie organizavo kompaniją - pradėti valyti šalį. Tą daro jie kiekvienais metais. Praeitais metais rugsėjo mėn. Estų šalių valymo kompanija apėmė 16 mln. žmonių pasaulyje. Holistinė gamtos tausojimo idėja apima mokymą apie gamtos tausojimą, žaliąją ekonomiką ir sveikatos tausojimą. 50 proc. šalies apima miškai. Tikisi, kad šalyje ateity 51 proc. dirbamų plotų bus sertifikuoti. Laukinę augaliją 2015 m. rinko 93000 ha., 2016 m. - 1.3 mln ha. Turi eko Estijos judėjimą. Viešina ekologiją darbo grupėse, turi strategiją, veiksmų planą. Mano, kad ekologija turi būti gyvenimo stilius. Turi nubraižę žemėlapi su sertifikuotomis žemėmis, potencialiais augalų rinkimo plotais, laukinių augalų rinkimo plotais, sertifikuotais bičių ūkiais. Pradėjo eko programą 2015 m., remiant vyriausybei. Yra sukurtas tinklalapis www.organicedtonia.org, kuriame įmonės gali savo veiklą viešinti, ekspertai padeda viešintime ir padeda pradėti eksportuoti susikooperavus didesnius produktų kiekius, turi eksportu specialistus. Taip pat organizuoja konferencijas, seminarus. Tikisi, kad Estija bus pasaulyje lyderė gamtos valymo srityje, švari šalis, tausojanti gamtą ir gamtos išteklius.

Oygunn Osthagen iš NO maisto saugos inspekcijos paminėjo, kad turėjo 8 dienas praeitais metais ES audita. ES teisės aktai įgyvendinti tik 2017 m. Tiri 1 kontrolės įstaiga ir 1 kompetentinga institucija. Kontrolės institucija nagrinėja skundus, prižiūri kontrolės įstaigą, išduoda leidimus. Daugiausia NO importuoja į ES žuvį ir jos produktus. Kompetentinga institucija nėra ministerija. Ministerija yra tik politikos formuotojas. Kompetentinga institucija teikia ataskaitas ministerijai apie eko veiklą, o ji - ES komisijai.

Heidi Kaar iš valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pristatė rizių valdymo veiklą. Pagrindė rizikos valdymą dėl kiaulių maro. 2015 m. Estijoje buvo 38 kiaulių ūkiai (nesertifikuoti) - 30000 kiaulių. Kiaulių maro židinių 2015 m. pastebėta 18, 2016 m – 6, 2017 m – 4. Krizių valdyme yra šie etapai: prevencija, reagavimas, atstatymas. Nuo 2014 iki 2017 m. gerokai sumažinta šernų populiacija miškuose, remiantis reglamentu Nr. 2014/709. Pagrindinis iššūkis – turėti mažą šernų populiaciją, biosauga ūkiuose medžiojimo metu.

Airi Vetemaa iš Estijos ekologinės gamybos platformos diskusijoms paprašė kiekvienai šaliai pristatyti „pramoninės žemdirbystės“ apibrėžimą:

EE: negali naudoti mėšlo iš ūkių, kurie naudoja antibiotikus, GMO pašarui,

LV: gali naudoti iš neeko ūkių mėšlą, jei juose nėra daugiau kaip 100 vnt galvijų, 1000 kiaulių ir vištoms jei jos laikomos narvuose;

FI: gali naudoti iš neeko ūkių mėšlą, jei gyvūnai nelaikomi netausojamoms sąlygoms ir iš ne intensyvių ūkių;

SE: neturi apibrėžimo, tik rekomendacijas. Naudoja iš nesertifikuotų ūkių mėšlą, jei ūkis atitinka gyvūnų gerovės reikalavimus. Negali būti naudojamas mėšlas ūkių, kuriuose laikoma daugiau kaip 500 kiaulių;

DK: riboja mėšlo naudojimą iš ūkių, kurie daug purškia pesticidais;

NO: neturi apibrėžimo, tik gaires. Negali naudoti mėšlo iš ūkių, kurie laiko vištas narvuose.

IS: neturi apibrėžimo, tik gaires. Negali naudoti mėšlo iš ūkių, remiantis ES bandytu parengti, bet nepatvirtintu reglamentu, kuriame buvo rengtas apibrėžimas.

Pasidalinta patirtimi kaip VN suprantamas apibrėžimas „buitinės atliekos“

FI, LT, NO turi trąšų ir dirvožemio gerinimo priemonių sąrašą.

SE mato problemą, nes tai komercinis sąrašas būtų ir jie turi 3 KĮ ir neturi pakankamai lėšų tokiam sąrašui kokiam nors tinklalapyje palaikyti.

DK, IR neturi trąšų sąrašo.

EE turi savo sąrašą net nuorodą į DE FIBL sąrašą.

Dėl drifto pesticidais LV yra galimybė paduoti į teismą teršėją sertifikuotam ūkiui ir laimėti, kad kompensuotų nuostolius, nėra sankcijos sertifikuotam ūkiui už kaimyno taršą sertifikuoto lauko, tačiau lauko statusas bus P1. KĮ prašo sudaryti po taršos planą kaip bus išvengta taršos ateityje.

DK mano, kad vis ūkiai turi laikyti egzaminą kaip naudotis purkštuvais. Daugumoje ūkininkai turi draudimą dėl apipurškimo laukų pesticidais. Taip pat paminėjo atvejį kai atliktas mokslinis tyrimas įrod, kad laki medžiaga Prosulfocarb pateko per orą į sertifikuotus laukus.

FI yra apipurškimo atvejų, tačiau nenuveina pažeidimų atvejai iki teismo. Jei tai atsitinka, labai ryškūs taršos patekimo atvejai iš nesertifikuoto kaimyno ir moka nuostolius arba draudimas, arba išsiaiškina tarpusavyje ūkininkai ir kompensuoja nuostolius neko ūkis.

Karin Zereen paminėjo naujus reikalavimus ES ekologinės gamybos reglamente: bus privaloma ES IT sistema, papildomos priemonės apsaugoti nuo neleistinų medžiagų, privalomas eko ir pereinamojo į eko laikotarpį sėklų naudojimas, privalomumas naudoti viščiukų rūšis ir veisles, kurios tinkamos eko gamyboje, neaišku kas administruos rinką: kontrolės įstaiga, kontrolės institucija ar nevyriausybinės organizacijos, kooperacija tarp VN ir kt.

Diskutuota apie problemas, kurios iškils pagal 35 str. 3 dalį kai ūkio subjektai galės būti kasmet nekontroliuojami, jei jie priklauso žemai rizikos grupei.

Vyko plenarinės sesijos ir darbas grupėse:

Dalyvauta diskusijoje, kurią moderavo Beata Meinander iš FI apie galimybes turėti kontraktus su nesertifikuotais subjektais toje pačioje ar kitoje šalyje. Eko gamyba FI negali būti nesertifikuota. Visi eko gamintojai turi informuoti kontrolės įstaigą - KĮ apie gamybos veiklą ir aišku ją sertifikuoti. Įmonės, kurios turi subkontraktorius, turi turėti subkontraktuotų įmonių sąrašą ir šį sąrašą jie turi pateikti KĮ. Taip pat turi būti raštu sudarytas susitarimas. Pagrindinis kontraktorius ūkio subjektas turi būti atsakingas už subkontraktoriaus veiklą. Kontraktorius vadinamas ūkio subjektu. Ūkio subjektas turi notifikuoti KĮ apie savo veiklą ten kur vykdo veiklą. Šis ūkio subjektas turi turėti pilną aprašymą apie veiklą.

Kontraktuota įmonė yra vadinama subkontraktorė įmonė. Subkontraktorė įmonė:

- negali būti produktų valdytoja,
- negali parduoti eko produktų,
- negauna sertifikato,
- gali tik tam tikras paslaugas atlikti, pvz. pakavimą, laikymą, paruošimą.

KĮ baustų už eko taisyklių nesilaikymą ūkio subjektą, ne subkontraktorių. FI turi sutarties formą tarp ūkio subjekto ir subkontraktoriaus, kurios forma nėra privaloma. Joje nurodoma veiklos šalis, veikla, laikotarpis ir kt. Jei nustatoma neatitiktis, nepriklausomai FI, ar kt. šalyje, ūkio subjektas privalo atlikti atsekamumą, išimti produktus iš rinkos.

Jei kita šalis pvz. nuperka šokoladą ir jį perpakuoja kitoje šalyje jį su kitu ženklu – nebus subkontraktavimas ir jie privalės būti taip pat sertifikuoti.

Kairi Sisask moderavo diskusijas kokias sistemas turi šalys, kai ūkio subjektai gali būti neįtraukti į eko kontrolės sistemą.

Vykta į ūkius/įmones:

- augalininkystės/gyvulininkystės ūkį „OU Wilawander“. Ūkis augina rabarbarus, kriaušes, obelis, baltyminius augalus pašarams, sertifikuoja žalienas gyvūnų pašarui, ūkis yra saugomose teritorijose. Iš vaisių ir rabarbarų gamina sirupus, sultis, šaldo uogas. Obelis pasodinę prieš 5 metus “Bepti” ir “Belaruskaja poznaja” veislių. Raguočius mėšai augina Hereford ir Angus veislių. Tausoja gyvulius, 2 karvės yra 11 metų. Arklys yra 26 ir 22 metų. Galvijus parduoda mėšai ir veislei. Ateity planuoja auginti avižas su pupom pašarui. Norėtų, kad atsirastų mobili skerdykla su skerdimu paslauga. Planuoja pašarų gamyboje kooperuotis su kitais ūkiais.

- „augalininkystės ūkį Tammejuuremahetalu OU“. Ūkyje dirba 7 šeimos nariai ir 1 pakuotoja, 1 laukų darbininkas. Ūkis sertifikuoja kviečius, avižas, rapsus, kanapes, rugius, pupas. Iš kanapių sėklų gamina aliejų, parduoda sėklas duonos gamybai, gamina lukštentas šutintas kanapių sėklas. 2018 m. laimėję geriausio ekologinės gamybos ūkio Estijoje konkursą. Tiekia kanapes ir jų produktus į LV, JAV, FR. Turi modernias grūdų saugyklas, 2 džiovyklas, stato pakavimo cechą. Sertifikuoja apie 600 ha, turi miško. Stato papildomus bokštus javų saugojimui, nes planuoja daugiau supirkti įvairesnių rūšių sertifikuotų sėklų. Kooperuojasi su 14 aplinkinių eko ūkių ir turi bendrą parduotuvėlę.

- avių ir ožkų ūkį „Kristi-Liis-Kollel“. Sertifikuoja 300 avių ir kelias ožkas, taip pat laiko nesertifikuotus arklius, ponius ir alpakas. Arkliai ir karvės serga panašiomis virusinėmis ligomis, alpacos tuo metu neužsikrečia. Ūkio šeimnininkė veterinarė, parduoda gyvūnus veislei.

7. Išvados:

Komandiruotės rezultatyvumas: Aptarta šalių situacija ekologinės gamybos srityje.

Komandiruotės naudingumas: buvo vykdomos pareigybės aprašymo funkcijos: koordinuoti ekologinės žemės ūkio gamybos sertifikavimo ir kontrolės sistemos darbą; atstovauti ministeriją savo kompetencijos ribose; organizuoti visuomenės informavimą apie ekologinį ūkininkavimą, ekologiškų maisto produktų gamybą, ženklinimą ir realizavimą; pagal kompetenciją kaupti ir analizuoti informaciją apie tarptautinius projektus ir jų vykdymo perspektyvas, skatinti užsienio investicijas ir kt.

- Dalyvauta plenarinėje diskusijoje, kurios metu aptartos kontraktavimo problemos su sertifikuotais ir nesertifikuotais subjektais, kurie yra trečiosiose šalyse, rinkos kontrolė tų subjektų, kurie nesertifikuoti.

- Dalintasi patirtimi dėl naujojo ekologinės gamybos reglamento atskirų straipsnių.

- Išgirsta NO patirtis dėl ES teisės aktų įgyvendinimo, patikrinus juos ES ekologinės gamybos auditui.

- Diskutuota kaip VN taiko “pramoninės žemdirbystės” apibrėžimą, ar jį turi.

- Pasidalinta patirtimi dėl trąšų ir dirvožemio gerinimo priemonių sąrašo, jo reikalavimų.

- Remiantis kitų šalių patirtimi, sertifikuoti ūkiai turėtų draustis dėl apipurškimo sertifikuotų laukų neleistinomis ekologinėje gamyboje medžiagomis.

Subkontraktuotoms įmonėms, kurios atlieka tik paslaugą, bet ne gamybą, nereikia išduoti sertifikato.

- Kitais metais susitikimą organizuos DE.

Neda Jakubauskienė

Severina Aučinitė